

Συμμετοχή στο πρόγραμμα

Αν ενδιαφέρεστε να συμμετέχετε στο πρόγραμμα επικοινωνήστε με τη MONUMENTA.

Συντελεστές

Ερευνητική ομάδα: Στ. Μαλικούτη (αρχιτέκτονας, επιστημονικά υπεύθυνη προγράμματος), Ε. Γρατσιά, (αρχαιολόγος συντονίστρια) Στ. Λεκάκης (αρχαιολόγος), Γ. Γκουμπούλου, Γ. Νίνος, Φ. Μπέλλιου (αρχιτέκτονες)

Μέγαρο Βάτη (Αρχείο «Εργοληπτική», Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος)

MONUMENTA (www.monumenta.org)

Η MONUMENTA, είναι μια ΑΜΚΕ για την προστασία της φυσικής και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς Ελλάδας και Κύπρου. Ιδρύθηκε το 2006 με σκοπό να συμβάλλει στην προστασία και την ορθή διαχείριση του φυσικού και αρχιτεκτονικού πλούτου της Ελλάδας και της Κύπρου. Η δράση της περιλαμβάνει ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, παρεμβάσεις για την προστασία των ιστορικών κτηρίων και μνημείων, διοργάνωση εκδηλώσεων, την έκδοση ηλεκτρονικού περιοδικού και βιβλίων κ.ά. Από το 2013 καταγράφει συστηματικά κτήρια, συλλέγει προφορικές μαρτυρίες και αρχειακό υλικό γι' αυτά. Η καταγραφή κτηρίων έχει ολοκληρωθεί στην Αθήνα και είναι σε εξέλιξη σε διάφορες πόλεις και οικισμούς. Τα μέλη της πράττουν ενεργά για τα μνημεία.

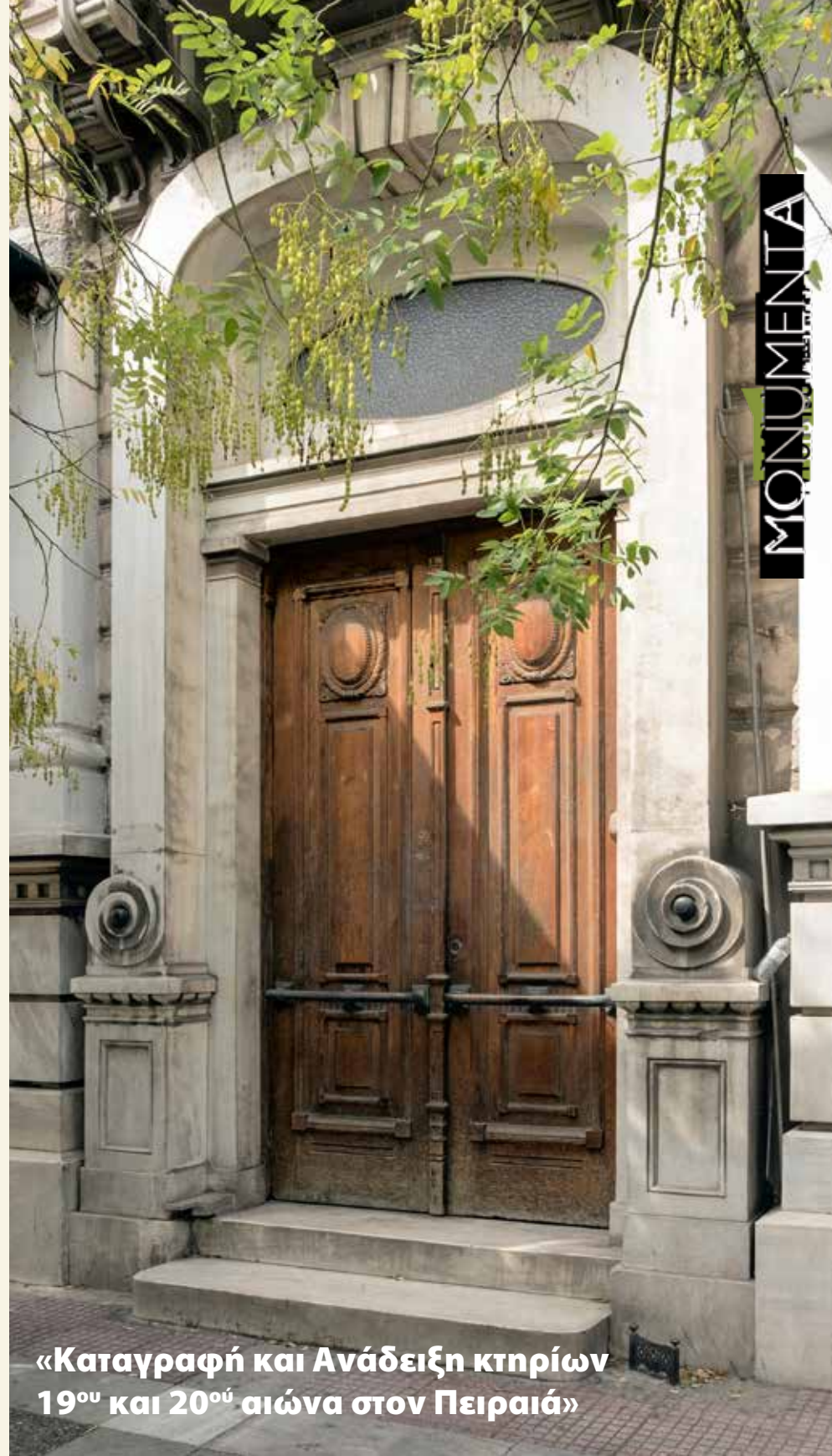
Παλλάδος 21, 10554 - Αθήνα

Τηλ. 6973308857 (καθημερινά 11π.μ. - 2μ.μ.), info@monumenta.org

©MONUMENTA, 2024

Σχεδιασμός-Εκτύπωση: ΤΥΠΟΚΥΚΛΑΔΙΚΗ Α.Ε.

Φωτογραφίες: MONUMENTA (Μ), Στ. Μαλικούτη (ΣΜ), Στ. Καράβατος (ΣΚ)

«Καταγραφή και Ανάδειξη κτηρίων
19^{ου} και 20^{ού} αιώνα στον Πειραιά»

Η αρχιτεκτονική του Πειραιά 1830 -1940

της Σταματίνας Γ. Μαλικούτη

Στο νεοελληνικό κράτος, ο Πειραιάς σχεδιάζεται ως νέα πόλη - επίγειο της πρωτεύουσας Αθήνας. Συγκροτείται με περιφερειακά χαρακτηριστικά -με έμφαση στις εμπορικές και ναυτιλιακές δραστηριότητες-, στο πλαίσιο της εποικιστικής πολιτικής της κεντρικής διοίκησης. Μετά τη στασιμότητα των πρώτων χρόνων, η πόλη ακολουθεί ανοδική πορεία σε όλα τα επίπεδα από τα μέσα της δεκαετίας του 1860, οπότε οι ιστορικές συγκυρίες και οι τεχνολογικές εξελίξεις δρομολογούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για τη θεαματική ανάπτυξη της οικονομίας και για την εισροή πληθυσμού. Με κύριους μοχλούς τη δευτερογενή παραγωγή και τη ναυτιλία, αλλά και με τη συνέργεια, αφενός του ισχυρού τοπικισμού της πειραιϊκής κοινωνίας, αφετέρου του δυναμισμού της τοπικής αυτοδιοίκησης, ο Πειραιάς εξελίσσεται σε ένα ακμαίο αστικό κέντρο, με δίκτυα μεταφορών, εγκαταστάσεις λιμενικής υποδομής, ολοκληρωμένες πολεοδομικές λειτουργίες, σημαντικές επεκτάσεις του Σχεδίου Πόλεως και εντατική οικοδομική δραστηριότητα. Τις παραμονές του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου αλλά και μετά τη λήξη του, είναι το τέταρτο λιμάνι της Μεσογείου. Η συνέχεια της ανάπτυξης ανακόπτεται από τα εθνικά και τα διεθνή γεγονότα της δεκαετίας του 1920, τα οποία, ενώ δυνάμει οριοθετούν τον μέχρι τότε χαρακτήρα της πόλης, ενισχύουν τον κομβικό ρόλο της προσθέτοντας στο πολυπαραγοντικό πλαίσιο της εξέλιξής της.

Ως απόρροια των παραπάνω, η αρχιτεκτονική ταυτότητα του Πειραιά στην περίοδο 1830-1940 στοιχειοθετείται από εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ποικιλία μορφών και κτηριολογικών τύπων, που είναι δημιουργήματα τόσο της επίσημης, όσο και της ιδιωτικής αρχιτεκτονικής πρακτικής: κατοικίες στον αστικό και στον περιαστικό χώρο, επαγγελματικά ακίνητα (βιομηχανικά κελύφη, βιοτεχνίες και αποθήκες, ξενοδοχεία, γραφεία), δημόσια οικοδομήματα, εγκαταστάσεις μεταφορικής και λιμενικής υποδομής. Η κατασκευή των κτηρίων υπακούει στην εκάστοτε τρέχουσα οικοδομική τεχνολογία, όπως αυτή εφαρμόζεται στα αστικά κέντρα. Σε ό,τι αφορά στην αρχιτεκτονική μορφολογία, είναι ευδιάκριτα επηρεασμένη από την αθηναϊκή αρχιτεκτονική της εποχής, εξελισσόμενη σύμφωνα με τις κρατούσες ευρωπαϊκές και διεθνείς τάσεις στο διάστημα του Μεσοπολέμου. Όχι μόνο στο ιστορικό κέντρο, αλλά και στις υπόλοιπες περιοχές του σημερινού Δήμου, έχουμε την ευκαιρία να παρατηρήσουμε στα πολυάριθμα σωζόμενα σύνολα κτηρίων ή μεμονωμένων κελυφών την απόδοση των γνωρισμάτων του Νεοκλασικισμού σε όλη την πορεία του, του Εκλεκτικισμού του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού, των μεταβατικών ρευμάτων μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1920, καθώς και του Μοντέρνου Κινήματος.

Η πλούσια και αξιόλογη αυτή δημιουργία, αντιπροσωπευτική για τη μεσαία

κλίμακα του ιστορικού κτηριακού δυναμικού στον χώρο, είναι λίγο γνωστή σε όλο το φάσμα της. Για τον μελετητή, η αρχιτεκτονική του Πειραιά προσφέρει ένα ανεξάντλητο πεδίο έρευνας. Για τους κατοίκους, η καταγραφή της θα οδηγήσει στην αποκάλυψη μιας κληρονομιάς ανεκτίμητης αξίας.

Αρκετά κτήρια του Πειραιά είναι χαρακτηρισμένα ως μνημεία ή διατηρητέα από τους αρμόδιους φορείς προστασίας, το ΥΠΠΟΑ και το ΥΠΕΚΑ. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια η κληρονομιά αυτή συστηματικά απαξιώνεται με κατεδαφίσεις, αλλοιώσεις και εγκατάλειψη παρασύροντας μαζί της μνήμες, ιστορίες, αισθήσεις, όλα αυτά που συνθέτουν μια πόλη. Η ταυτότητα του Πειραιά κινδυνεύει να χαθεί μαζί με τα κτήρια που φεύγουν...
Ας μην το επιτρέψουμε.

Το πρόγραμμα καταγραφής και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής του Πειραιά

Η MONUMENTA ξεκίνησε το 2021 το πρόγραμμα «Καταγραφή και Ανάδειξη κτηρίων 19ου και 20ού αιώνα στον Πειραιά». Κύριος στόχος του προγράμματος είναι η έρευνα και η καταγραφή όλων των κτηρίων της περιόδου 1830-1940, με σκοπό τη μελέτη τους αλλά και την προστασία και την ανάδειξή τους. Στο πλαίσιο αυτό πέρα από την επιτόπια καταγραφή, τη βιβλιογραφική και αρχαιακή έρευνα, συγκεντώνονται φωτογραφίες, σχέδια και προφορικές μαρτυρίες για την ιστορία των κτηρίων του Πειραιά, ακόμα και των κατεδαφισμένων.

Η MONUMENTA στοχεύει παράλληλα να εντάξει το ενδιαφέρον για τα ιστορικά κτήρια στην καθημερινή ζωή κατοίκων και επισκεπτών της πόλης με μια σειρά δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων (εκπαιδευτικά προγράμματα, ημερίδες, ξεναγήσεις κ.λπ.) αλλά και με την ενεργό συμμετοχή στην καταγραφή, στην πληροφόρηση για τα κτήρια.

Το πρόγραμμα πραγματοποιείται από ομάδα αρχιτεκτόνων και αρχαιολόγων ειδικευμένων στη διαχείριση και προστασία των μνημείων.

Βάση δεδομένων

Τα καταγεγραμμένα κτήρια καταχωρίζονται στην ιστοσελίδα της MONUMENTA (www.monumenta.org) σε βάση δεδομένων ελεύθερα προσβάσιμη. Σε αυτήν μπορείτε να βρείτε στοιχεία αλλά και να καταχωρίσετε δεδομένα για ένα κτήριο του 19ου και α΄ μισού του 20ού αιώνα. Επίσης, πληροφορίες για το πρόγραμμα και την εξέλιξη του θα βρείτε στο ιστολόγιο του προγράμματος καταγραφής κτηρίων <https://monumentakatagrafi.wordpress.com/>

